

MORMINTE SARMATICE DESCOPERITE LA MITOC (JUD. BOTOȘANI)

DE

VASILE CHIRICA

În anul 1978 s-au reluat cercetările arheologice în marea stațiune paleolitică de la Mitoc-Malul Galben¹. În afara unor deosebit de bogate locuiri paleolitice au mai fost descoperite câteva fragmente ceramice cu briu alveolat, din a doua epocă a fierului, precum și trei morminte de înhumare sarmatice. Mormintul nr. 1, descoperit în 1957 a fost deja publicat². Mormintele nr. 2 și 3, descoperite în 1978, formează obiectul notei de față. Acestea au fost dezvelite în suprafața de 10 × 12 m, trasată la circa 30 m VNV de locul descoperirii primului mormint, de aceea nu excludem posibilitatea existenței și a altor morminte în zonele de la nord și vest de secțiunea noastră din 1978.

Mormintul nr. 2 avea groapa de formă ușor trapezoidală cu colțurile rotunjite și se afla la adâncimea de 1,80 m. Scheletul, orientat NE 750° — SV 3750°, se afla în poziție întinsă, cu mâinile în lungul corpului (fig. 1/2), și aparținea unui bărbat matur, de circa 45 ani, robust, dar de talie nu prea înaltă³. Oasele s-au păstrat în poziția lor normală, cu excepția a două vertebre ce se aflau într-o crotovină, la circa 10 cm deasupra coloanei vertebrale. În umplutura gropii s-au mai găsit câteva piese de silex atipice, două oase de la un rozător și un împungător de os.

Inventarul mormintului era alcătuit dintr-un pumnal de fier (fig. 2/20), destul de corodat, aflat într-o teacă de lemn și depus în mîna dreaptă a luptătorului. Lama pumnalului, cu două tăişuri, are lungimea de 25 cm și lățimea de 3 cm. Garda sa este formată dintr-o tijă fragmentară, care în starea actuală depășește lama cu 2,5 și, respectiv, cu 1,5 cm. Minerul, care pare să fie o prelungire a lamei, are lungimea de 10 cm și lățimea de 1,2 cm. El se termină printr-un inel cu cele două capete îmbinate prin suprapunere.

Lîngă tibia dreaptă se afla un vas mic, lucrat cu mîna din pastă grosolană, inegal arsă; el era decorat pe umăr cu două grupe de cîte două mici proeminențe rotunde (fig. 2/19). La partea inferioară a picioarelor s-a găsit un obiect de fier ce poate să provină de la o cataramă.

¹ Primele săpături sistematice au fost întreprinse în anii 1956 și 1957 de către C.S. Nicolăescu-Plopșor și N. Zaharia. Cf. Materiale, 5, 1959, p. 34—38; idem, Materiale, 6, 1959, p. 11—20; V. Chirica, ArhMold, 8, 1975, p. 8—16. În 1978 săpăturile au fost reluate de V. Chirica.

² N. Zaharia, Materiale, 6, 1959, p. 20—21.

³ Determinările antropologice au fost făcute de S. Antoniu de la Catedra de antropologie și fiziologie animală a Facultății de biologie-geografie, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, căreia îi mulțumim și pe această cale.

Mormîntul nr. 3 se găsea la 2 m est de mormîntul nr. 2 și la adîncimea de 2,07 m. Scheletul, cu orientarea NNE 500° — SSV 3500° este foarte prost conservat, datorită deranjamentelor provocate de rozătoare (groapa mormîntului nu a putut fi observată); fragmentele de maxilare

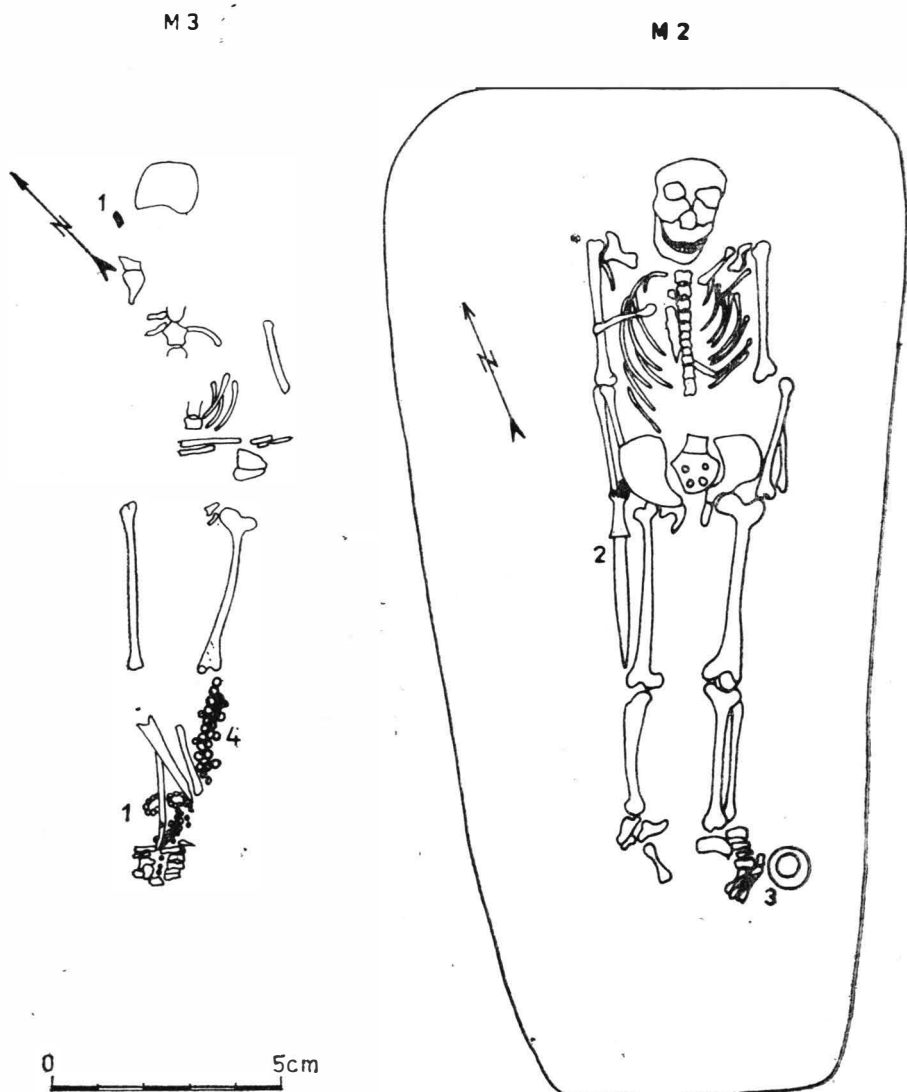

Fig. 1. Mormintele nr. 3 și 2 de la Mitoc-Malul Galben. Legendă comună : 1 mărgelile din pastă de sticlă; 2 pumnal de fier; 3 vas de lut; 4 mărgelile neperforate de lut.

și dantură au fost găsite atît în dreapta, cît și în stînga craniului. Scheletul zăcea cu membrele inferioare în poziție normală, dar cu brațele pe abdomen (fig. 1/1). El aparținea unei femei adulte de 25—30 ani. Pe restul de calotă craniană care s-a păstrat, se observă o ușoară deformare

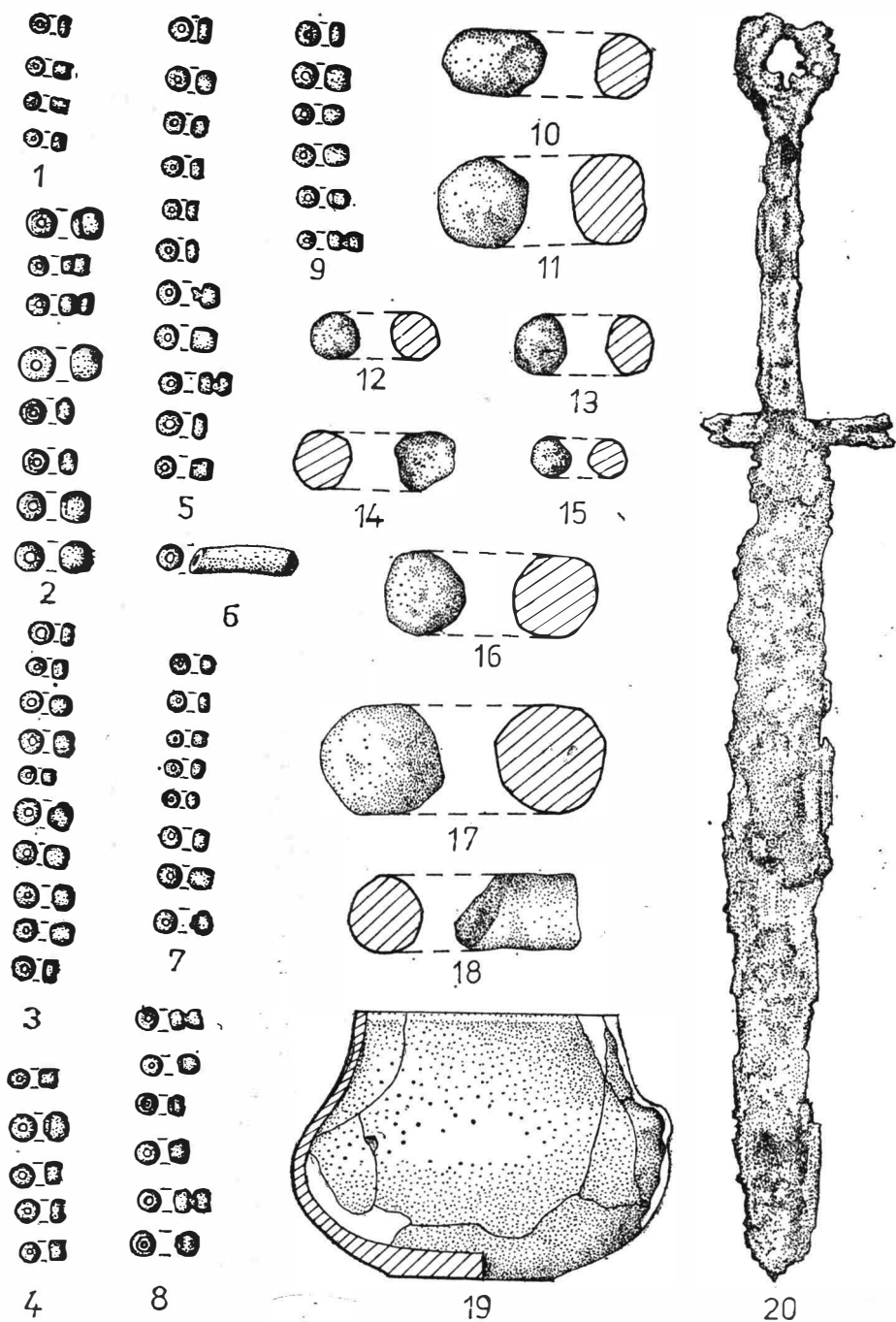

Fig. 2. Inventarul mormintelor de la Mitoc-Malul Galben: 1-9 mărgelile din pastă de sticlă; 10-18 mărgelile neperforate de lut; 19 vas de lut; 20 pumnal de fier (1-18 mormintul nr. 3, mărime naturală; 19-20 mormintul nr. 2, 1/2 din mărimea naturală).

în partea postfrontală, prezentînd o bosenură pe linia sagitală și slabe depresiuni în sens transversal, postfrontale.

În regiunea craniului, într-o crotovină au fost găsite două fragmente mici dintr-un obiect de fier, neidentificabil, precum și o mărgică tubulară din pastă de sticlă roșie (fig. 2/6). Între oasele picioarelor și peste tibia stîngă s-a găsit un mare număr de mărgele diferite ca formă și culoare, din care s-au putut recupera 583; circa 100 se aflau în stare aproape pulverulentă. Materia primă din care au fost confecționate mărgelile o constituie pasta de sticlă, colorată în roșu, verde fumuriu sau deschis, albastru, uneori irizate, sau negru. Ca forme, se întîlnesc mărgelile pastilate plate, sferice, tubulare mici, ovoidale sau aproape rotunde, avînd diametrul între 0,5—1,2 cm. Observațiile foarte atente, făcute în timpul recoltării ne permit să considerăm că acestea n-au fost cusute, ci depuse sub formă de colier, întrucît se aflau așezate pe 3—4 șiruri și aranjate cîte 3—5 mărgelile din fiecare culoare. Majoritatea prezintă defecțiuni de turnare. Unele mărgelile verzi au fost irizate, altele au pasta din două culori (roșu și verde, negru și albăstrui-alburiu). Pe cîteva se observă un decor dintr-o linie ușor adîncită. Unele mărgelile verzi, roșii și negre au fost turnate cîte două (fig. 2/1—5, 8—9). Lîngă piciorul stîng, lîngă tibie au fost găsite circa 200 „mărgelile” neperforate de lut amestecat cu nisip și mică, dintre care una singură avea forma tubulară, iar celelalte, fie că erau informe, fie că aveau o formă sferoidală, cu diametrul între 0,3—1,7 cm. Acestea din urmă se aflau în majoritate (fig. 2/10—18).

Reamintim că primul mormînt sarmatic de la Mitoc-Malul Galben a fost descoperit la adîncimea de 2,45 m și la o distanță de circa 30 m ESE de grupul ultimelor două. Acesta aparținea unei adolescente și avea scheletul întins pe spate, cu brațele în lungul corpului, orientat N—S.

Inventarul, relativ bogat, se compunea dintr-o fibulă de fier, un cercel din sîrmă de bronz, un obiect treflat (compus din trei inele), o oglindă de metal și numeroase mărgelile, unele asemănătoare cu acelea din M. 3, dar dintr-o gamă mai variată de materie primă: lapislazuli, carneol, chihlimbar, coral, scoică de sîdef. Spre deosebire de M.3, la primul mormînt mărgelile se aflau depuse sub formă de diademă (pe frunte), colier (pe torace) sau cusute pe îmbrăcăminte (la partea inferioară a picioarelor).

Mormintele sarmatice de la Mitoc își găsesc suficiente analogii în descoperirile contemporane de pe teritoriul României. În toate necropolele sau mormintele izolate, unde conturul gropilor a putut fi determinat, acestea sînt rectangulare cu colțurile rotunjite⁴, ca și la M. 2 de la Mitoc. În general, orientarea este N—S (Mitoc—M.1), Valea Lupului⁵, Probota⁶ etc. sau cu unele devieri în jurul acestui ax (Mitoc—M. 2 și 3), Spantov⁷, Tîrșor⁸, Cioinagi⁹.

Pumnale sau săbii scurte, cu două tăișuri, cu garda dreaptă și mînerul terminat printr-un inel, avînd teacă de lemn, fac parte din inven-

⁴ Gh. Bichir, Dacia, N.S., 21, 1977, p. 173.

⁵ M. Petrescu-Dîmbovița și colab., SCIV, 5, 1954, 1—2, p. 251.

⁶ Em. Zaharia, N. Zaharia, Materiale, 8, 1962, p. 605—606; Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 172.

⁷ M. Bucur și colab., SCIV, 4, 1953, 1—2, p. 228—233.

⁸ Gh. Diaconu, Materiale, 5, 1959, p. 897—898.

⁹ Eug. Zaharia, Materiale, 6, 1959, p. 897; Gh. Bichir, Pontica, 5, 1972, p. 141.

tarul mormintelor de luptători de la Largu¹⁰, Șerbotești, Broscăuți și Pogorăști¹¹, Valea Lupului¹², Vaslui¹³, Căzănești¹⁴ etc. Cele mai apropiate analogii ale pumnalului de la Mitoc, care se încadrează în grupa *b* a tipologiei stabilite de Gh. Bichir, le găsim la Căzănești și Largu¹⁵.

Depunerea vaselor de ofrandă nu era o practică rituală obligatorie la toate grupele de sarmați care au locuit vremelnic pe teritoriul de la vest de Prut, întrucît acestea lipsesc la M. 1 și 3 (de femei) de la Mitoc.

Cea mai numeroasă categorie a inventarului o reprezintă obiectele de toaletă (oglinzile) și de podoabă (fibule, cercei, inele, mărgelile), acestea din urmă fiind foarte diferite ca tipuri, culoare, materie primă, cît și ca număr¹⁶. Dispuse sub formă de colier, diademă sau cusute pe îmbrăcăminte, acestea apar în toate mormintele de femei sarmatice¹⁷.

Datele arheologice de care dispunem pînă în prezent și izvoarele literare antice confirmă pătrunderea primelor grupe de sarmați roxolani la începutul secolului al II-lea e.n. pe teritoriul carpic, la vest de Prut, deși relațiile și influențele reciproce au fost mai vechi¹⁸. În primele etape de pătrundere ei își păstrează aproape intact propriul ceremonial funerar. În etapele următoare, de conviețuire cu populația locală de pe teritoriul Moldovei sau din alte zone ale României, sarmații depun în morminte și vase de ofrandă lucrate la roată, de certă factură dacică sau romană. În acest sens, considerăm că mormintele de la Mitoc aparțin unor prime grupe de sarmați care au pătruns la vest de Prut și pot fi datate în secolul al II-lea e.n., eventual la începutul secolului al III-lea e.n., ținînd seama de faptul că mărgelile din lapislazuli, descoperite în M. 1 nu mai apar în mormintele datate după începutul secolului al III-lea e.n.¹⁹.

SÉPULTURES SARMATES DÉCOUVERTES À MITOC (DÉP. DE BOTOȘANI)

RÉSUMÉ

Dans le périmètre de la grande station paléolithique de Mitoc-Malul Galben ont été mises à jour trois sépultures à inhumation sarmates.

La première de ces sépultures, découverte en 1957, était celle d'un adolescent, et contenait un inventaire relativement riche, composé d'une fibule de fer, d'une boucle d'oreille en fil de bronze, d'un miroir en métal et de nombreuses perles. La sépulture n° 2, découverte en 1978, appartenait à un guerrier, puisque, dans sa main droite, se trouvaient un poignard

¹⁰ I. T. Dragomir, *Materiale*, 5, 1959, p. 479—480.

¹¹ I. Ioniță, *ArhMold*, 2—3, 1964, p. 312—317, fig. 4.

¹² M. Petrescu-Dîmbovița și colab., *op. cit.*, p. 251.

¹³ Al. Andronic, *SCIV*, 14, 1963, 2, p. 384 și urm.

¹⁴ Crișan Mușățeanu, Radu Lungu, *SCIVA*, 28, 1977, 2, p. 248, fig. 2.

¹⁵ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 179, fig. 15/3, 6—7.

¹⁶ Idem, *Pontica*, 5, 1972, p. 160.

¹⁷ Cf. Gh. Bichir, *Actes du VIIIe Congrès international des sciences préhistoriques et protohistoriques*, I, Belgrad, 1971, p. 275—278.

¹⁸ Idem, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 175; idem, *SCIV*, 27, 1976, 2, p. 203—214.

¹⁹ Idem, *Dacia*, N. S., 21, 1977, p. 185.

à deux tranchants, en fer, et qui a eu un fourreau de bois, et un petit vase d'argile. La sépulture n° 3 (1978) était celle d'une femme, et son inventaire se composait de plus de 600 perles, en pâte de verre, et de quelques 200 perles d'argile, non perforées, de formes diverses.

Les sépultures sarmates de Mitoc présentent des analogies avec les découvertes similaires faites sur le territoire de la Roumanie, et sont datables du IIe siècle et du début du IIIe siècle.

A remarquer que seule la sépulture n° 3 présente de légères déformations de la boîte crânienne.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Sépultures n°s 3 et 2 de Mitoc-Malul Galben. Légende commune : 1 perles en pâte de verre ; 2 poignard de fer ; 3 vas d'argile ; 4 « perles » d'argile, non perforées.

Fig. 2. Inventaire des sépultures de Mitoc-Malul Galben : 1-9 perles en pâte de verre ; 10-18 « perles » d'argile non perforées ; 19 vase d'argile ; 20 poignard de fer (1-18 sépulture n° 3, grandeur naturelle ; 19-20 sépulture n° 2, échelle 1/2).